ALKOHOLIZMUS A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI
(PROTIALKOHOLICKÝ OBZOR)

59, 2024, 3 – 4, s. 127 – 157

PÔVODNÉ PRÁCE

SPIRITUALITA V KONTEXTE UŽÍVANIA PSYCHEDELÍK

S. TOMANÍKOVÁ[1], A. KURILLA[1,2], R. BLAHO[1]

[1] Katedra psychológie, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
Vedúci katedry: doc. PhDr. Michal Hajdúk, PhD.
[2] Centrum pre liečbu drogových závislostí Bratislava
Riaditeľ: MUDr. Ľubomír Okruhlica, CSc.

S ú h r n

Úvod: Záujem o spirituálne aspekty a spirituálny rozvoj môže byť motívom užitia psychedelík.

Cieľ: Zámerom výskumu bolo zistiť rozdiely a špecifiká vo vnímaní vlastnej spirituality u ľudí s vysokou mierou spirituality a súčasne užívajúcich, resp. neužívajúcich psychedeliká.

Výskumná vzorka a metódy: V kvantitatívnej časti vzorku tvorilo 115 participantov s vysokou mierou spirituality, a súčasne buď užívateľov psychedelík (N = 28), alebo osôb, ktoré skúsenosť so psychedelikami nemali, no vysokú mieru spirituality napriek tomu dosahovali (N = 87). V rámci kvantitatívnej analýzy dát sme použili viacnásobný skríningový nástroj Tobacco, Alcohol, Prescription medication and other Substance use Tool (TAPS) na identifikovanie a vyradenie osôb s nadmerným užívaním psychoaktívnych látok a dotazník zameraný na meranie spirituality Expressions of Spirituality Inventory- Revised (ESI-R). Náhodným výberom bola do

kvalitatívnej časti vybraná vzorka, ktorú tvorilo 5 užívateľov psychedelík (3 muži a 2 ženy) a 5 osôb, ktoré skúsenosť so psychedelikami nemajú (2 muži a 3 ženy), s ktorými boli realizované polo-štruktúrované rozhovory.

Výsledky: V porovnaní s osobami, ktoré skúsenosť so psychedelikami nemajú, užívatelia psychedelík skórujú vyššie na škálach fenomenologickej dimenzie spirituality, existenciálnej pohody a paranoidných presvedčení. Prostredníctvom fenomenologickej tematickej analýzy sme spracovali odpovede participantov týkajúce sa spirituality a užívania, respektíve neužívania psychedelík.

K ľ ú č o v é s l o v á : spiritualita – subjektívne vnímanie spirituality – psychedeliká – dôvod (ne)užitia psychedelík – zmiešané metódy

S. Tomaníková, A. Kurilla, R. Blaho: SPIRITUALITY IN THE CONTEXT OF PSYCHEDELIC USE

S u m m a r y

Introduction: An interest in spiritual aspects and spiritual development may motivate the use of psychedelics.

Aim: The aim of the research was to investigate the differences and specificities in the perception of one 's own spirituality in people with a high level of spirituality and those who use or do not use psychedelics at the same time.

Research Sample and Methods: In the quantitative part, the sample consisted of 115 participants with a high level of spirituality and at the same time either psychedelic users (N = 28) or non-users of psychedelics (N = 87). For quantitative data analysis, we used the Tobacco, Alcohol, Prescription medication, and other Substance use Tool (TAPS) multiple screening tool to identify and screen out individuals with psychoactive substance abuse and the Expressions of Spirituality Inventory-Revised (ESI-R) questionnaire to measure spirituality. A random sample of 5 psychedelic abusers (3 males and 2 females) and 5 abstainers (2 males and 3 females) were selected for the qualitative part and semi-structured interviews were conducted with them.

Results: Compared to non-users of psychedelics, psychedelic users scored higher on scales of the phenomenological dimension of spirituality, existential well-being, and paranoid beliefs. Through phenomenological thematic analysis, we processed participants ' responses regarding spirituality and the use or non-use of psychedelics.

K e y w o r d s : spirituality – subjective perception od spirituality – psychedelics – reason for (not) taking psychedelics – mixed methods approach

Úvod

Psychedeliká

Psychedeliká sú typom psychoaktívnych látok, ktoré majú schopnosť ovplyvňovať vnímanie, náladu a kognitívne procesy človeka. Tieto látky môžu ovplyvniť všetky zmysly, meniť spôsob myslenia, vnímania času a emócií. V niektorých prípadoch môžu vyvolať halucinácie (Nichols, 2016), na základe sérotonergickej transmisie sérotonínového receptoru 5-HT2A. Sérotonín, známy ako 5-hydroxytryptamín (5-HT), je dôležitý neurotransmiter, ktorý ovplyvňuje náladu, ale aj mnohé fyziologické funkcie, ako je spánok alebo teplota. Existuje približne pätnásť sérotonínových receptorov, ktoré sú rozdelené do 7 rodín (5-HT1-7), na základe čoho zodpovedajú za jeho rôzne fyziologické účinky. Väčšina z týchto receptorov je spojená s G proteínmi (okrem 5-HT3, ktorý funguje ako ionotropný kanál) (David & Gardier, 2016).

Najznámejšie klasické sérotonergické psychedeliká patria do troch hlavných chemických tried: indolamíny (medzi nimi psilocybín a DMT, často označované ako tryptamíny), fenylalkylamíny (medzi nimi meskalín) a semisyntetické ergolíny (LSD) (Dubbini, 2023; Nichols, 2017). Sérotonergická transmisia na receptore 5-HT2A hrá dôležitú úlohu pri spracovaní informácií a riadení zmyslov (napríklad percepcie), ktoré sú pri účinku psychedelík ovplyvňované. Preto sa predpokladá, že práve agonistické pôsobenie na tento receptor, má kľúčový význam pri účinku psychedelík. Jeho aktivácia vyvolá asynchrónne a neorganizované pálenie akčných potenciálov neurónov, čím sa vnáša do mozgového systému „šum“, ktorý by mal byť príčinou psychedelických zážitkov (Nichols, 2017).

V prípade plánovaného, ale koniec koncov aj neplánovaného užitia psychedelika, zohrávajú dôležitú úlohu takzvaný „set“ a „setting“. *Set* a *setting* označujú rad faktorov, ktoré ovplyvňujú priebeh a zážitok z psychedelickej skúsenosti. Najlepšie by sa dali preložiť ako „očakávanie“ a zdravotný stav človeka (*set*) a „prostredie“, v ktorom užitie látky prebieha (*setting*). Je dôležité vyzdvihnúť význam týchto nefarmakologických komplexných aspektov, nakoľko sú významnou súčasťou situácie, kedy je látka užívaná. Nevhodne zvolený postup môže vyvolať nepredvídateľné problémy alebo komplikácie, ktorých rizikom je *„bad trip“* (tzn. náročný psychedelický zážitok) (Leary et al., 2000; Lukačovič et al., 2021).

Set by sa dal definovať ako aktuálne psychické a fyzické prežívanie človeka pred užitím látky. Užívateľova nálada, myšlienky, obavy, informovanosť, motivácia užitia, emočné problémy ale aj osobná anamnéza a celková osobnosť. Avšak rovnako dôležité sú aj somatické aspekty, ako je užívateľov zdravotný stav či hmotnosť (Aday et al., 2021; Grof, 2000; Koubková, D., 2022). Za rizikové faktory v rámci *setu* by mohli byť považované: nízky vek (nedostatočne vyzretá osobnosť), nejasná alebo povrchná motivácia užitia, nedostatok informácií o vhodnom *sete*, predispozícia k psychickým poruchám, hypertenzia (nakoľko psychedeliká môžu prudko zvýšiť pulz a systolický aj diastolický tlak) alebo užívanie liekov zmierňujúcich úzkosť a depresie (Tricyklické antidepresíva, lítium, akútne užívanie selektívnych inhibítorov spätného vychytávania sérotonínu (SSRI) a Haloperidol, ktoré môžu zosilniť účinky halucinogénov. Naopak, dlhodobé užívanie SSRI a inhibítorov monoaminooxidázy, účinky oslabujú. Preto sa ľudia užívajúci tieto lieky často vylučujú z bezpečnostných dôvodov.) (Aday et al., 2021; Leary et al., 2000; Lukačovič et al., 2021).

Setting, práca s telom a priestorom, je hlavný aspekt, v akom sa priebeh užitia (rituál) odlišuje od bežného racionálneho rozhovoru, pričom ale zachováva stále svoj symbolický význam (Kozák, 2020). Nakoľko sú na Slovensku psychedeliká (podľa Zákona 139/1998 Z. z.) zaradené do skupiny I na Zozname kontrolovaných látok, podliehajú najprísnejšiemu režimu kontroly. Lekárske využitie ani výskum týchto látok nie je umožnený a preto je ich užívanie so spirituálnymi či rekreačnými motívmi ilegálne. Avšak, ak by sme mali hovoriť o „ideálnych" podmienkach, na základe zahraničnej literatúry, odporúča sa chránené a príjemné prostredie bez rušivých vplyvov, kde sa klient cíti bezpečne (Grof, 2000; McAlpine, 2024; Strickland et al., 2021). Výskum Borkela a jeho kolegov (2024) preukázal, že prirodzené prostredie a prítomnosť dôveryhodných osôb znižujú mieru psychopatológie a zvyšujú pohodu (pozitívne ladenie, bez rušivých faktorov) a zmysluplnosť zážitkov. Naopak, problematické motivácie môžu mať opačný efekt. Medzi riziká *settingu* patrí čistota a množstvo užitej látky, prostredie vyvolávajúce úzkosť, zmätok, neporiadok a nespôsobilosť sprevádzajúcej osoby (*sitter*) (Leary et al., 2000).

Slovenskí užívatelia sa dobre orientujú v problematike psychedelík a v predchádzaní rizík. Najviac vnímanými rizikami v *sete* sú nezrelá osobnosť, povrchná motivácia užitia, neinformovanosť o vhodnom *sete*, predispozícia k psychickým poruchám, zdravotný stav – hypertenzia, farmakote-

rapia úzkostných porúch, depresie. V *settingu*, pred užitím, to sú faktory ohľadom čistoty a množstva užitej látky, ďalej to je kombinácia s inými psychoaktívnymi látkami, nevhodné prostredie a absencia „sprevádzajúceho". Ako rizikové faktory po užití uvádzajú: „*bad trip*", či psychické poruchy, nehody a zranenia, problém s integráciou skúseností, psychickú závislosť, závažné intoxikácie, ohrozenie spoločnosti a jej fungovania ako takého, nezodpovedné vedenie zo strany sprevádzajúcej osoby (Lukačovič & Masaryk, 2021).

Vo všeobecnosti sú komplikácie pri užívaní psychedelík pri vhodnom nastavení *setu* a *setting*u zriedkavé. Problém nastáva, ak sú kombinované s inými psychoaktívnymi látkami alebo alkoholom. Krátkodobé fyzické vedľajšie účinky môžu byť zvýšený krvný tlak, palpitácie, zvýšená telesná teplota, triaška, nevoľnosť, bolesť hlavy alebo brucha, zvracanie, hnačky. (Chňupa, 2022; NIDA, 2024). Hoci je fyzická závislosť veľmi nepravdepodobná, pri nevhodnom *sete* a/alebo *settingu*, môže dôjsť k psychickej závislosti (Biello-Taylor Cap, 2024), „*spirituálny bypass*" (spirituálny prežitok alebo pocit sebatranscendencie sa dostáva medzi človeka a jeho prežívanie) (Cink, 2024; Říhová, 2022), alebo „*bad trip*" (tzn. náročný psychedelický prežitok) (Leary et al., 2000; Lukačovič et al., 2021).

V Európe je celkovo, na základe pozorovaní trendov užívania psychoaktívnych látok s z predchádzajúcich rokov, relatívne nízka prevalencia užívania halucinogénnych a disociačných psychoaktívnych látok (LSD, halucinogénne huby, ketamín, GHB a oxid dusný). V niektorých krajinách, skupinách alebo prostrediach sa užívanie týchto látok stáva častejším, avšak prevalencia užívania LSD a halucinogénnych húb v Európe je vo všeobecnosti dlhodobo nízka a stabilná (EMCDDA, 2023). Kamendy a Rášo (2019) sa vo svojej štúdii venovali dopytu po protitoxikomanickej liečbe kvôli užívaniu halucinogénov na Slovensku. Konštatujú, že ide o veľmi malú časť pacientov vstupujúcich do liečby kvôli užívaniu týchto psychoaktívnych látok, a to menej ako jedno percento. Problematike užívania psychedelík na Slovensku sa venoval aj Lukačovič (2021), kde na vzorke 422 užívateľov skúmal ich charakteristiky a názory na samotnú problematiku psychedelík. Podľa výsledkov štúdie, najčastejšie užívaným psychedelikom bol psilocybín. Užívanie psychedelík bolo vo všeobecnosti bez rituálov a ceremónií. Participanti boli vo väčšine zamestnaní a mali stredoškolské alebo vysokoškolské vzdelanie. Muži mali svoj prvý psychedelický zážitok skôr ako ženy. Participanti zároveň považovali psychedeliká za užitočné, hoci vnímali ich možné riziká.

Psychedeliká a spiritualita

Na spiritualitu nazeráme ako na prirodzenú súčasť ľudského života, ktorá sa týka osobitných skúseností, postojov, presvedčení, cieľov a spôsobov správania, ktoré sa dejú súčasne, alebo sú priamym dôsledkom týchto skúseností. Samotné zážitky sú charakterizované ako rôzne stavy vedomia (MacDonald et al., 2015). Ide o vnútorný transcendentný zážitok, ktorý nemusí byť nutne spätý s Bohom, ale napríklad s partnerským vzťahom, láskou a ďalšími hodnotami (Říhová, 2022). Zložitosť spirituality sa skrýva v jej individuálnej variabilite, nakoľko sa každý človek odlišuje v tom, ako svoju spiritualitu vníma: akú má spiritualita silu, presah v jeho živote, či si jej je človek vôbec vedomý alebo čo je jej samotným obsahom (Říčan, 2013). Jej rozvíjanie upevňuje dôležité životné hodnoty. Vďaka nej človek rozvíja vzťah k sebe, ale aj medziľudské vzťahy ako také (Říhová, 2022).

Spiritualita a záujem o psychedeliká sa úzko prepája najmä s enteogénnou religiozitou. Enteogénne látky spôsobujú zmenené stavy vedomia a sú užívané s cieľom duchovných skúseností a hlbšieho pochopenia seba a vesmíru samotného, najmä u domorodých národov (Blainey, 2015; Prince et al., 2018; Lott-Schwartz, 2019). Hoci kedysi boli rôzne psychoaktívne látky využívané na enteogénne účely aj v rámci mnohých kultúr – kresťanskej, židovskej, islamskej či budhistickej (Brown & Brown, 2019; Nemu, 2019), význam užívania týchto látok s cieľom spirituálneho spojenia v dnešnej spoločnosti a v našich zemepisných šírkach už tak jasný nie je. Aktuálne sa vie len málo o tradíciách, ktoré by uctievali praktiky užívania psychedelík s cieľom sviatosti (St. Arnaud a Sharpe, 2022).

Prirodzené zážitky a zážitky vyvolané psychedelickým drogami, kde sa hovorí o náboženských zážitkoch, sú dobre opísané, ale nebývajú systematicky porovnávané. Štúdia Griffithsa a jeho kolegov (2019) porovnávala rozdiely medzi ľuďmi neužívajúcimi psychedeliká a užívateľmi psilocybínu, LSD, ayahuasky a DMT vo vnímaní subjektívnych javov, interpretáciách a pretrvávajúcich zmenách v živote, pripísaným ich najsilnejšiemu náboženskému zážitku, ktorý si pamätajú. Vo výsledkoch najvýstižnejšieho opisu toho, s čím sa stretli, si skupina bez psychedelík najčastejšie vybrala „Boha“ podľa ich vlastného a osobného chápania, zatiaľ čo psychedelické skupiny si najčastejšie vyberali odpoveď „skúsenosť jednoty s konečnou realitou“ (tzn. „vedieť“ a „vidieť“, čo je skutočne reálne v určitom okamihu počas skúsenosti). Väčšina ľudí z celkovej vzorky (užívateľov aj ľudí, čo psychedelikum

neužili) zažila stretnutie s bytosťou, ktorú vnímali ako vedomú, dobrotivú, inteligentnú, posvätnú, večnú a vševediacu. Viac ako dve tretiny ateistov sa po tejto skúsenosti prestali za ateistov považovať. Zážitky boli považované za osobne dôležité a duchovne významné, pričom priniesli silné a trvalé pozitívne zmeny v živote (Griffiths, 2019). Spokojnejší život po užití psychedelík, spojený s duchovným významom, zistili Griffiths a jeho kolektív (2006) aj vo svojom ďalšom výskume so psilocybínom, kde participanti vykazovali pozitívne výsledky bezprostredne po užití aj po dvoch mesiacoch od ukončenia sedení. Participanti uvádzali spokojnejší život dokonca aj po dvoch rokoch od užitia psilocybínu (Griffiths et al. 2008). Užívanie psychedelík predpovedalo silnejšiu spiritualitu, ktorá viedla k lepšej regulácii emócií a tým pádom k nižšej úrovni úzkosti aj vo výskume (Lafrance et al., 2021). Menší strach zo smrti, väčší pocit zmyslu života a silnejšiu spiritualitu pociťovali participanti po užití psychedelík aj vo výskume Yadena et al. (2016). V systematickom prehľade 34 súčasných štúdií o dlhodobých účinkoch klasických psychedelík u ľudí po 2-týždňovom sledovaní boli vo všeobecnosti zdokumentované dlhodobé pozitívne zmeny: v osobnosti (zvýšenie otvorenosti), spiritualite (zažitie významných spirituálnych zážitkov), v znížení úzkosti, dlhotrvajúcich pocitoch pohody (zlepšenie nálady, viac pozitívnych postojov v živote, zvýšenie optimizmu) a vyššej všímavosti (Aday et al., 2020). Na základe týchto zistení sa dá predpokladať, že užívatelia psychedelík majú skúsenosti s intenzívnejšími spirituálnymi zážitkami, ako tí, ktorí psychedeliká nikdy neužili (nikdy neužívajúce osoby).Vo výskumoch bol zdôraznený taktiež nedostatok averzných vedľajších účinkov pri správne vykonanom *sete* a *settingu* (Aday et al., 2020). Práve priebeh v kontrolovanom prostredí mal veľký význam v pozitívnych výsledkoch jednotlivých štúdií. Treba však poznamenať, že aj počas kontrolovaných podmienok vo výskume Griffithsa a jeho kolegov (2006) pri podávaní vysokých dávok psilocybínu takmer tretina účastníkov uvádzala akútnu úzkosť alebo strach. Síce išlo o prechodný stav, v neprofesionálnom *settingu* by však mohlo ísť o potenciálne veľmi nebezpečnú situáciu.

Formulácia výskumného problému

V práci skúmame obsahy spirituality u užívateľov psychedelík v porovnaní s ľuďmi, ktorí rovnako vykazujú silnú spiritualitu, ale skúsenosť so psychedelikami nemajú. Zaujímalo nás, aké sú rozdiely a špecifiká vo

vnímaní ich spirituality, a či toto vnímanie má nejaký dopad na ich každodenný život, to, aký bol ich dôvod užitia, respektíve neužitia psychedelika. Taktiež neevidujeme kvalitatívny výskum v danej problematike, preto považujeme za dôležité, preskúmať tento fenomén viac do hĺbky. Pre tento účel sme uplatnili fenomenologický prístup.

Cieľom práce bolo zistiť rozdiely a špecifiká vo vnímaní vlastnej spirituality u ľudí s vysokou mierou spirituality a súčasne užívajúcich, respektíve neužívajúcich psychedeliká.

Metódy

Výskumná vzorka

V kvantitatívnej časti nášho výskumu, po vyradení participantov spĺňajúcich exklúzne kritériá, vzorku tvorilo 115 participantov. Exklúznymi kritériami bola vyššia úroveň užívania psychoaktívnych látok (ktorú sme merali pomocou TAPS), vek pod 18 rokov a podpriemerné alebo priemerné skóre v spiritualite (skúmanej pomocou dotazníka ESI-R). Išlo hlavne o škálu EWB (dimenzia existenciálnej pohody), v ktorej participanti museli dosahovať vyšší priemer v skóre ako bola slovenská norma, tzn. 15,05. EWB by mala byť transkulturálnou škálou, nakoľko je vo vzťahu so všetkými ostatnými dimenziami vo všetkých kultúrach. Preto môže byť vnímaná ako produkt ostatných spirituálnych dimenzií, pretože sa týka toho, ako človek hodnotí svoje vlastné fungovanie. Z tohto dôvodu jej nadpriemernú hodnotu považujeme za podstatnú charakteristiku spojenú s vyššou úrovňou spirituality. Konečný výskumný výber tvorilo 33 mužov a 82 žien, z ktorých bolo 87 osôb, ktoré nemali skúsenosť so psychedelikami a 28 užívateľov psychedelík.

V kvalitatívnej časti sme náhodným výberom z našej pôvodnej vzorky oslovili 5 užívateľov a 5 osôb, ktoré nemali skúsenosť so psychedelikami, ktorých sme pozvali na pološtruktúrovaný rozhovor. Vzorku tvorilo 5 mužov a 5 žien (pozri tab. 1), ktorých sme označili kódom vzťahujúcim sa k ich skúsenosti so psychedelikom. Kód začínajúci na „N“ označoval participantov, ktorí nemali skúsenosť so psychedelikami a začínajúci sa na „P“ zas tých, ktorí psychedelikum vo svojom živote už niekedy užili. Druhé písmeno v kóde označovalo pohlavie participanta– „M“ označovalo mužské pohlavie a „F“ ženské.

Tabuľka 1. Základné údaje o účastníkoch z pološtruktúrovaných rozhovorov

Označenie poradia a pohlavia	*Veková kategória*	*Rodinný status*	*Najvyššie dosiahnuté vzdelanie*	*Skúsenosti*
AM01	21 – 29	Slobodný	VŠ – 1. stupeň	
AM02	30 – 39	Slobodný	VŠ – 2. stupeň	
AF03	21 – 29	Slobodná	VŠ – 1. stupeň	
AF04	40 – 49	Zadaná	VŠ – 2. stupeň	
AF05	50 – 59	Zadaná	VŠ – 2. stupeň	
PM06	21 – 29	Zadaný	Stredné	**LSD**, „magické huby“, *marihuana*
PM07	40 – 49	Zadaný	VŠ – 2. stupeň	**LSD** (medicínsky), **meskalín, ayahuasca**, *marihuana*
PM08	40 – 49	Zadaný	VŠ – 2. stupeň	LSD (lakmusový papier), **„magické huby“, šalvia divotvorná**, *marihuana*
PF09	21 – 29	Zadaná	VŠ – 1. stupeň	MDMA, psilocybín, extáza, *marihuana*, šalvia divotvorná
PF10	21 – 29	Zadaná	VŠ – 2. stupeň	**„magické huby“**, LSD, *marihuana*, MDMA, extáza, **šalvia divotvorná**

Vysvetlivky: psychedeliká zvýraznené tučným písmom sú tie, s ktorými mal participant najsilnejšie spirituálne zážitky

Kvantitatívna časť výskumu

Dizajn nášho výskumu bol zmiešaný (*mixed methods design*). V prvej, kvantitatívnej časti výskumu, sme použili viacnásobný skríningový nástroj Tobacco, Alcohol, Prescription medication, and other Substance use Tool (TAPS; McNeely et al., 2016), ktorého cieľom je vyhodnotiť úroveň rizika spojeného s užívaním psychoaktívnej látky a poskytnúť podrobnejšiu informáciu o jej užívaní. Nástroj sa skladá z dvoch častí. Prvú časť tvorí štvorpoložkový skríning užívania tabaku, alkoholu, nelegálnych drog a užívania liekov na predpis a bez lekárskeho predpisu za posledných 12 mesiacov.

Druhá časť obsahuje krátke hodnotiace otázky zamerané na konkrétnu látku, na ktorú v prvej časti participant odpovedal pozitívne a určenie úrovne rizika spojeného s jej užívaním za posledné 3 mesiace. Výsledky slúžili na identifikáciu osôb, ktoré by mohli mať potenciálne vyššiu úroveň rizika pre užívanie psychoaktívnych látok.

Druhý nástroj, ktorý sme použili, bol dotazník zameraný na meranie spirituality Expressions of Spirituality Inventory- Revised (ESI-R; MacDonald et al., 2015), ktorý je revidovanou a skrátenou (30-položkovou) verziou ESI (Lazar, 2020). Dotazník je považovaný za spoľahlivý a platný nástroj na meranie spirituality, nakoľko sa zameriava na jej rôzne aspekty. Pozostáva zo subškál kognitívnej orientácie na spiritualitu (COS), zážitkovej fenomenologickej dimenzie (EPD), dimenzie existenciálnej pohody (EWB), dimenzie paranormálnych presvedčení (PAR) a dimenzie religiozity (REL). ESI- R je k dispozícii vo viacerých jazykoch, a preto umožňuje porovnávanie výsledkov s množstvom empirických štúdií z rôznych krajín, vrátane českej alebo slovenskej vzorky (MacDonald et al., 2015; Machů, 2015).

Kvalitatívna časť výskumu

S ohľadom na subjektívne vnímanie a prežívanie komplexného fenoménu, akým je spiritualita, sme sa rozhodli využiť metódu pološtruktúrovaného rozhovoru. Táto metóda poskytla priestor pre osobné vyjadrenia účastníkov, čo prispelo k hlbšiemu porozumeniu ich postojov a skúseností (Kallio et al., 2016).

Analýza dát

Výskum bol zameraný najmä na osobné skúsenosti participantov, a z tohto dôvodu sme sa rozhodli použiť fenomenologickú analýzu (Hendl, 2005), nakoľko tento prístup umožňuje účastníkom sa autenticky podeliť o ich životné príbehy a skúsenosti bez akéhokoľvek skreslenia alebo zasahovania zo strany výskumníka. Hlavným cieľom a podstatou tejto metódy bolo preskúmať participantove „zažité skúsenosti“ (*lived experiences*). Ide o idiografický prístup k štúdiu osobných príbehov jednotlivcov. Jej cieľom je vytvárať bohaté a podrobné opisy toho, ako jednotlivci prežívajú skúmané javy (Alase, 2017). Často sa pri nej uplatňujú 4 kroky: 1) „bracketing“ alebo fenomenologická redukcia, ktorej cieľom je zdržať sa posudzovania a iba pozorovať skúmaný jav, 2) „intuiting“, v tomto kroku má výskumník pochopiť

a vnímať význam skúmaného javu na základe získaných údajov a predchádzajúcich výskumov. Cieľom je dosiahnuť spoločné porozumenie javu. 3) „analyzing“, v rámci ktorého výskumník kóduje a kategorizuje významy z odpozorovaných fenoménov, 4) „describing“ alebo opis, v ktorom ide o porozumenie a definovanie javu (Greening, 2019).

Pri analýze dát sme sa opierali taktiež o obsahovú analýzu, ktorou máme podľa Hendla (2005) možnosť odhaliť vlastnosti a charakteristiky odpovedí vzhľadom na položenú otázku. Na základe obsahov odpovedí vo výpovediach participantov sa neskôr formuje naratív, ktorý by mal sprostredkovať čo najvernejšiu reprodukciu ich skúsenosti (Graneheim & Lundman, 2004).

Výsledky

Kvantitatívna časť

Z dôvodu nesplnenia predpokladu normálneho rozdelenia sme pri overení hypotézy použili dvoj výberový Mann-Whitneyho U test. Testovali sme pritom jednostrannú hypotézu, a to, či je rozdiel v skórovaní jednotlivých škál v prospech užívateľov psychedelík. Výsledok čiastkových vykonaných testov potvrdil, že užívatelia psychedelík skórujú štatisticky významne vyššie na škálach EWB, EPD a PAR. Naopak pri škálach COS a REL je tento rozdiel nevýznamný. V rámci škál EWB, COS, EPD a PAR pritom dosahujú vyššiu strednú hodnotu (medián) užívatelia psychedelík, než osoby, ktoré tieto látky neužívajú. Pri škále REL je rozdiel opačný, a teda mierne vyššie skóre na základe mediánu vykazujú abstinenti (tab. 2).

Tabuľka 2. *Výsledok Mann-Whitneyho testu – Rozdiely v skóre sledovaných škál medzi užívateľmi psychedelík a abstinentmi*

Škála	Užívanie psychedelík	N	Medián	U	p–hodnota	Poradovo–biseriálny koeficient
EWB	abstinenti	87	18	872.5	**0.01**	–0.284
	užívatelia	28	20			
COS	abstinenti	87	16	978	0.06	–0.197
	užívatelia	28	20			
EPD	abstinenti	87	8	633	**< 0.001**	–0.48
	užívatelia	28	17			
PAR	abstinenti	87	11	960.5	**0.05**	–0.211
	užívatelia	28	13.5			
REL	abstinenti	87	11	1208.5	0.48	–0,008
	užívatelia	28	10.5			

Vysvetlivky: p-hodnota zvýraznená tučným písmom predstavuje štatisticky významný výsledok

Kvalitatívna časť

Tabuľka 3. Hlavné témy, subtémy a výpovede získané z pološtruktuktúrovaných rozhovorov

Témy	*Subtémy*	*Výpovede*
Subjektívne vnímanie spirituality	Význam spirituality	spojenie s niečím väčším
		vnútorné prežívanie – napojenie sa na seba samého
		všetko medzi nebom a zemou
	Najsilnejší spirituálny zážitok	témy, ktoré v danom období aktuálne riešili alebo prežívali.
		spirituálne zážitky, ktoré prebehli pri užití psychedelických látok
		počas meditácie
		nijaký konkrétny zážitok
	Dopad spirituality na každodenný život	súčasťou každodenného života participantov
		súčasť orientácie v sebe a v živote
		vnímanie spirituality, no nie na každodennej báze
		negatívny aspekt spirituality
Motivácia k užívaniu psychedelík	Prvotný impulz k užitiu psychedelík	zvedavosť
		užitie v rámci spoločných skúseností s priateľmi
	Zážitky a priebeh intoxikácie („tripu“) po užití psychedelík	ayahuaska, meskalín, šalvia divotvorná, „magické huby“, LSD
Dôvod abstinencie voči psychedelikám	X	absencia kontroly nad procesom, ktorý by sa odohral alebo dôsledkoch, ktoré by mohli po ňom nastať
		nikdy ich to nelákalo skúsiť
Dôsledky užívania psychedelík	Výhody	výskum psychických porúch a potenciál k ich liečbe pomocou psychedelík
		lepšie pochopenie tohto sveta, rozšírenie obzorov a získanie určitého nadhľadu
		žiadne výhody
	Nevýhody	možný rozvoj psychickej závislosti, psychotickej epizódy
		kriminalizácia
		fyziologický dopad na telo

Význam spirituality

Význam spirituality by sa dal u participantov rozdeliť do troch zastrešujúcich tém v ich výpovediach. Prvou bolo *spojenie s niečím väčším* ako participant sám – s komunitou, niečím mimo nášho vnímania či samotným vesmírom. NF03 ju opísala ako: *„Zameranie sa na niečo vyššie ako som ja sama, zameranie sa na kolektívnosť aj v rámci prepojenia s ľuďmi. Hodnoty, ktoré nie sú zamerané na mňa a vyvyšovanie seba, ale vytváranie takej komunity.*“ Veľmi podobne vnímal význam spirituality v napojení sa na niečo viac ako on sám aj PM08: *„Ja to vnímam ako osobnú cestu smerom k nejakému napojeniu na vesmír alebo nejakej múdrosti alebo aj k sebapoznaniu (…)* [spiritualita] *môže byť práve v malých veciach, že je taká „zenová“ (…) že* [človek] *je s sám so sebou v súlade, nie s tým, čo chce, ale s tým, čo mu napríklad telo hovorí alebo čo mu život predkladá, kam ho vedie a tak…“*

Druhou a najčastejšou témou vo výpovediach bolo *vnútorné prežívanie – napojenie sa na seba samého*, ponorenie sa do svojich myšlienok a pocitov, ktoré vedú ku kvalitnému životu. NF04: *„Pochopenie samej seba, napojenie sa na svoju podstatu a na život, na bytie.“*, veľmi podobne odpovedal aj PM07: *„(…)Spiritualita na to, aby bola pochopená, je kvalitný život pre mňa (…). Spiritualita je pre mňa niečo základné, taký well-being.“* PM07 popisuje taktiež počúvanie signálov, ktoré ak človek počúva, žije kvalitný život. PM07: *„Spiritualita je pre mňa životná múdrosť.*“ NM01 a PM06 popisujú spiritualitu ako rozhovor v tichu, samého so sebou. NM01: *„Prežívanie vnútorného sveta a ponorenie sa do svojich myšlienok.“*, či PM06: *„Je to nejaký duševný rozmer, pri ktorom som schopný vnímať svoju dušu. Najviac ju prežívam, keď som sám so sebou (…) nechám to svoje podvedomie, aby na mňa prehovorilo samé.*“ Avšak zatiaľ čo NM01 hovoril aj o rozhovore s Bohom, PM06 si svoj rozhovor nespájal s náboženstvom ani s vierou. Iba NM01 a NM02 spomenuli priamo Boha, pričom pre NM02 bol význam spirituality prepojený priamo s katolíckou vierou, čo participant sám počas rozhovoru zdôraznil.

Treťou témou pre PF09 a PF10 bolo *všetko medzi nebom a zemou* – čo bolo predtým, posmrtný život, vedomie, nevedomie atď. PF09: „[Spiritualita] *obnáša všetko medzi tým čo je tu a všetkým tým nepoznaným, čo možno bude, je a možno bolo.“*

Najsilnejší spirituálny zážitok

Spirituálne zážitky u participantov boli rôzne, nakoľko zrkadlili komplexné individuálne skúsenosti každého z participantov.

Najväčšiu skupinu tvorili skúsenosti, v ktorých participanti zažili niečo, čo sa týkalo *témy, ktorú v danom období aktuálne riešili alebo prežívali.* U NF05 a PF10 to boli náhodné zážitky akéhosi spojenia so svojimi mŕtvymi príbuznými. NF05: „*Mala som sny a z tých snov som sa nevedela prebudiť. Vedela som, že sa mi to sníva, ale nevedela som sa prebudiť, bola som taká stuhnutá. Jeden z nich bol, keď mi moja babka v ňom oznámila, že už odchádza z očistca do neba a že to mám odkázať rodine.*“ Pri NF04 a PF09 išlo o vyriešenie aktuálnych problémov, ktoré zažívali. V prípade NF04, išlo o liečenie chorého manžela na diaľku s pomocou českého liečiteľa: „(…) *hneď po tej prvej noci mi muž rozprával zážitky, ako ho* [liečiteľa] *videl v tej miestnosti, ako okolo neho tancoval a vedel ho presne popísať, napriek tomu, že ho nikdy nevidel (…) Keď bol po pár dňoch späť na hoteli a ešte na diaľku ho ten liečiteľ liečil, tak som videla tiene lietať po izbe, bez psychedelík. A veľmi rýchlo sa vyliečil.*“ Pri PF09 išlo zase o vyriešenie náročnej rodinnej situácie, ktorá súvisela aj s odchodom participantky na pobyt do zahraničia: „*(…) s mamou sme sa kúpali v takom potôčiku a ako sme sa kúpali, tak ja som mala pocit, že všetky tie moje obavy akoby tá voda zobrala preč. (…) ako som si tam sadla, tak ten studený hnusný horský potok zo mňa stiahol všetky moje obavy a strachy, ktoré som mala. A mám taký pocit, že veľmi podobný prežitok* [*skúsenosť*] *mala aj moja mama, lebo keď sme z neho vyšli, tak ona za mnou prišla, že: „Ty by si mala ísť, že choď, ja to tak cítim a ja už nemám žiaden strach, ja už nemám žiadne obavy a mala by si ísť.“.*“

Ako ďalšiu kategóriu sme určili *spirituálne zážitky, ktoré prebehli pri užití psychedelických látok.* Išlo o participantov: PM06, ktorý opisoval silný zážitok spojenia po užití LSD; PM07, ktorý opisoval výstup z tela po užití ayahuascy: „*Najsilnejším zážitkom bolo pustenie sa toho ega a potom sa mohli diať tie najsilnejšie liečivé zázraky.*“ a PF10, kde síce samotná participantka psychedelikum neužila, ale zážitok bol spojený s jej kamarátom, ktorý užil psilocybín. Jej zážitok sa odohral v období, kedy jej zomrel rodinný príslušník a počas toho, ako bola „*sitterka*“ a ostatní „*tripovali*“ [skúsenosť vyvolaná psychedelickými látkami], povedal jeden z účastníkov vetu, ktorá pre PF10 a jej zosnulého rodinného príslušníka veľmi veľa znamenala: „*On to vtedy tak vyslovil a ostala som taká zarazená a spýtala som sa ho, že odkiaľ to teraz zobral, lebo ani sa to tam veľmi nehodilo. Vtedy mi*

povedal, že on to niekde počul a keď som sa ho opýtala, že kde, tak povedal, že v hlave. A mne to vtedy prišlo také veľmi silné a dojemné."

Zaujímavou výnimkou boli PM08 a PF09, ktorí, hoci obaja užili niekedy vo svojom živote psychedeliká, svoj najsilnejší spirituálny zážitok prežili bez užitia týchto látok. PM08 svoj najsilnejší zážitok prežil počas meditácie, keď sa mu tam objavilo svetielko: „*Bolo veľmi príjemné s ním byť a sústrediť sa naň, dívať sa, myslieť. Prišlo mi, že má gravitáciu, že keď som naň myslel, tak ono bolo ako zrniečko a zrazu začalo priťahovať ďalšie zrniečka a to bol taký pekný zážitok. Mal som ho asi ešte mesiac (…) boli tam aj tie pocity s ním* [spojené]*, že všetko bolo v poriadku, všetko bolo odpustené „hotové*"." *Pri meditácii* zažila svoj najsilnejší zážitok aj NF03, ktorá počas neho zažila výstup z tela. Spoločné mali títo dvaja participanti aj to, že ich skúsenosti boli nezámerné.

NM01 a NM02 nevedeli uviesť *nijaký konkrétny zážitok*. NM01 vnímal svoj najsilnejší spirituálny zážitok ako: „*Dobrý rozhovor o človeku ako takom. Keď rozprávam o sebe niekomu a ideme do hĺbky (…), že ako čo prežívam.*" NM02 zas opísal svoje prežívanie spirituality ako dodržiavanie základných princípov jeho katolíckej viery.

Dopad spirituality na každodenný život

Vo väčšine odpovedí bola spiritualita *súčasťou každodenného života participantov* a ovplyvňovala im ho vo viacerých alebo všetkých oblastiach (partnerský, pracovný, sociálny život). PM07 uvádza, že: „[Spiritualita] *má dopad úplne na všetko, zo začiatku, keď človek začne vnímať to duchovno a má s ním prvé zážitky, teraz nemyslím psychedeliká, to vnímam ako dosť vysokú formu spirituality, (…) ale taká každodenná spiritualita, že sa človek snaží byť svojou najlepšou verziou. (…) Človek pochopí, načo je partnerský vzťah, že to je tá vnímavosť, že to nie je nijaký boj a doťahovanie (…) V pracovanom smere to musí byť také, že tam človek chodí tvoriť a keď už nie tvoriť, je potrebné, aby tam bol nejako efektívny a netrápil sa tam. V spoločenskej sfére zrazu úplne inak komunikuješ s ľuďmi, vyhľadávaš inú spoločnosť, inak ťa nasledujú ľudia, iný typ ľudí stretávaš. Skôr nie je oblasť, ktorá sa nedotýka spirituality, ak ju začneš žiť, nie je oblasť, ktorá by sa nevylepšila.*" Veľmi podobné kvality vnímal aj PM08: „*Veľký. Myslím, aby to bola naozajstná spiritualita, tak by to malo mať dopad na život. (…), že by to mal človek hľadať úplne všade, v každom okamihu.*"

Spiritualitu ako súčasť orientácie v sebe a v živote uviedli (NM01, NF03, NF04). NM01 uvádza, že spiritualita: *„Je to, že rozmýšľam, snažím sa orientovať vo svojich myšlienkach a sám v sebe v každodennom živote. Ovplyvňuje ma to teda v tom, ako konám v jednotlivých situáciách v živote."*

Vnímanie spirituality, no nie na každodennej báze, uviedli NF05 a PM06. Hoci je spiritualita pre NF05 každodennou súčasťou jej života, nevyužíva ju v ničom. Snaží sa modliť čo najčastejšie, najmä, keď sú jej deti mimo domova. Naopak PM06 tvrdí, že spiritualita je pre neho skôr meditácia, uvoľnenie podvedomia a spôsob nejakého úniku, uvoľnenia. Avšak tento pocit uvoľnenia si vie navodiť aj športom a preto si nemyslí, že: *„Je to vyložené nutné, aby to* [spiritualita] *bolo súčasťou môjho života."*

Jediný *negatívny aspekt spirituality* na každodenný život uvádza NM02: *„Občas, niekedy ľudia zneužívajú moju pomoc, ktorá vyplýva z mojej viery."*

Motivácia k užívaniu psychedelík – prvotný impulz k užitiu psychedelika

Prvotným impulzom u všetkých mužských respondentov (PM06, PM07, PM08) bola *zvedavosť*. Tá pramenila z vopred preštudovanej literatúry a sprostredkovaných skúseností iných užívateľov. PM06 uvádza: *„Najprv som si o tom niečo čítal, bavil sa s pár ľuďmi, čo to skúšali, čo im to dalo/nedalo, aké to bolo a zvedavosť ma tiahla k tomu si to vyskúšať tiež."* Na otázku, či bolo užitie rekreačné, alebo bola látka užitá s nejakým zámerom, odpovedal: *„Nie, nič som nehľadal, chcel som si to vyskúšať, čo mi to prinesie, aké to bude, čo to vlastne je (...), nejaký spôsob toho overiť si to, čo si čítam."* PM08 vo svojej výpovedi okrem zvedavosti poznamenal aj „nejakú" svoju potrebu poznávať svet a rozšíriť si obzory. U PM07 išlo o motiváciu otestovať si priestor, ktorý psychedeliká ponúkajú: *„Psychedeliká poskytujú priestor na hru, na chytanie si toho, že čo sa stane, keď sa „hlas" v hlave vypne a čo budem zažívať."* [pozn. „Hlasom" bol pomenovaný mentálny konštrukt, ktorý participant vysvetľuje ako formu ega, vytvorenú počas detstva v situáciách ohrozenia alebo nepochopenia, ktoré vytvoria zhluk emócií, ktoré potom sústavne komentujú situáciu, ktorá sa okolo deje].

U PF09 aj PF10, išlo o *užitie v rámci spoločných skúseností s priateľmi,* s ktorými to chceli vyskúšať. V oboch prípadoch, išlo o rekreačné užitie, PF09: *„Nebol to nejaký spoločenský nátlak, skôr sme to chceli všetci spolu vyskúšať nezávisle a potom sme to nejako pozdieľali medzi sebou."*; PF10:

„Bolo to také nerozvážne tínedžerské rozhodnutie na párty a predchádzalo tomu asi len počutie, ako to pôsobí na ľudí okolo mňa."

Zážitky a priebeh intoxikácie („trip") po užití psychedelík

Väčšina našich participantov mala skúsenosť s viacerými typmi psychedelík. Jednotlivé zážitky sa líšili už samotnou látkou, ktorú participanti užili, ale aj užívateľom ako takým, nakoľko niektoré zážitky mali personalizovaný charakter (boli špecifické a jedinečné pre daného človeka, jeho život a históriu – u PM07 a PF09). Nikto z participantov sa nevyjadril k dávke, ktorú užil, ale všetci spomenuli *setting*, na ktorom im pred samotným užitím veľmi záležalo, PF09: *„Ja som si na toto dávala veľký pozor, takže vždy to bola dobrá nálada na bezpečnom mieste, nikdy to nebolo vonku, vždy to bolo u niekoho na dome. Boli tam iba ľudia, s ktorými sme sa poznali, a s ktorými nám bolo komfortne."* PM07 dokonca spomínal profesionálny *setting*, kde pri jednom zo svojich zážitkov (v tomto prípade s ayahuascou) zažil „šamanskú ceremóniu".

Práve kvôli komplexnosti a jedinečnosti zážitkov sme sa rozhodli jednotlivé zážitky rozdeliť podľa druhu užitého psychedelika.

Prvým psychedelikom bola *ayahuasca*, tú v našom výskumnom súbore užil iba PM07, ktorý zážitok opisoval ako nekomunikovateľný a veľmi ťažko uchopiteľný, nakoľko má veľmi osobný charakter, PM07: *„Sú to ťažko uchopiteľné veci, ktoré sa odprojektujú, niektorým rozumie človek, niektorým menej, na to tam je šaman, aby preložil konkrétnu situáciu, čo sa stalo. Aby vysvetlil, v ktorom procese sa človek nachádzal. Sú tam dôležité jednotlivé znaky, farby, zvieratá, ktoré sa zobrazia. (…) pomocou ktorých ti šaman vysvetlí ich pointu do tvojho života, napojenie, zážitky z detstva, všetko má svoj zmysel."* Avšak veľký význam, mimo samotného zážitku, pripisuje taktiež príprave a integrácii, pochopeniu jeho procesu, PM07: *„Čistý dobeh trvá týždeň, proces ale ďalej nasleduje a človek musí byť vnímavý, aby ten proces chápal."*

PM07, bol taktiež jediným z našej vzorky, kto užil *meskalín*. Zážitky s ním opisoval ako rozšírenie sústredenosti, bdelosti len na jednu vec, PM07: *„Cez meskalín sa učí bdelosť na prírodu, na dotyky, na pohyby, na vône, na pachy (…)vnímanie zmyslov sa zbystrí, zostrí, človek vníma veci, ktoré sa bežne dejú, hoci ich bežne neregistruje, napríklad pri pozorovaní stebla trávy, človek vidí ako dýcha."*

Posledným rastlinným psychedelikom, s ktorým mali naši participanti (PM08, PF09, PF10) skúsenosť, bola *šalvia divotvorná*. Povaha zážitkov bola rôznorodá, PM08 opisuje pocit, akoby mal v hlave, zrazu nejakého *„návštevníka“: „Fajčili sme to v úplnej tme a každý mal veľmi silný zážitok, ono to trvalo asi 5 minút, ale pamätám si, že som tam v tej vízii lietal, letel som tam niekde do Valhally* [pozn. v staronordickej mytológii miesto, kam prichádzajú po smrti padlí hrdinovia] *a bolo to naozaj také snové.“* Naopak PF10 skôr opisovala spomalenie kognitívnych funkcií: *„Videla som, že sa mi hýbe ruka a že som si to asi po 20-30 sekundách uvedomila, že ja som sa rozhodla niečo chytiť.“*, participantka ďalej opisovala mimovoľné pohyby končatín a disociáciu: *„Vnímala som mimo svojho tela, akoby som bola iba pozorovateľ toho, čo sa deje.“* PF09 opisuje zážitok, kde behom 2 dní pomiešala všetky psychedeliká (pozri: Tabuľka 1). Svoj zážitok označila ako *„nie veľmi múdry“*, ale aj *„veľmi príjemný“*. Popisovala v ňom pocit, ako jej horský potôčik preteká mozgom: *On ako išiel po tom mojom mozgu, po tých mojich záhyboch mozgovej kôry, tak mi upravoval myšlienky a dával ich na správne miesto a ukladal ich a ja som si vtedy veľmi veľa vecí vyjasnila, takže pre mňa to bolo veľmi, veľmi príjemné.“*

Štvrtým druhom psychedelika, s ktorým mali naši participanti skúsenosť, boli *„magické huby“*. Taktiež išlo, ako v prípade šalvie divotvornej, o participantov (PM08, PF09, PF10). Aj tu boli skúsenosti rôzne. Zatiaľ čo PM08 opisoval najmä svoje vnútorné prežívanie: *„Huby boli vždy také na „rozpustenie človeka“, splynutie s prírodou, taký pocit, že to rozpojí obvody.“* PF10 opisovala skôr scénické halucinácie: *„Vnímanie priestoru sa mení, hlavne veľkosti a hĺbky, vidím oveľa hlbšie veci (…) Mala som aj halucinácie so škriatkami, ktorí behali okolo mňa a bola som si vedomá, že sa to nedeje, ale nejako som ich stále videla a behali.“*

Pri dopytovaní PM08, či sa mu pri zážitku s „hubičkami“ podarilo objaviť nejaké kvality, ktoré mu táto skúsenosť dala, odpovedal: *„Kľud, človek je viac vo svojom strede, má väčší vhľad do vecí, je taký hlbší, akoby prírodný, niekedy až vesmírny, (…) nie že má človek od niečoho kľud, ale taký kľud a mier.“* PM08 ako jediný zo vzorky opísal aj nepríjemné skúsenosti (s odvolaním sa na nevhodný *setting*) *„No niekedy sú také aj nemilosrdné* [holohlavce], *keď človek nie je na to pripravený, tak rozbúrajú, čo môže byť nepríjemné, sú tam „bad tripy“ (…) zažil som pár skúseností, keď to už nebolo naozaj príjemné. Ale to k tomu patrí asi všeobecne, že keď sa to rozbúra, tak to môže byť tak extatické, tak to môže byť ten zážitok aj tej smrti.“*

Posledným psychedelikom bolo *LSD*. To v našej vzorke užili PM06, PM07, PM08 a PF10. Avšak, len niektorí popisovali nejaký bližší zážitok. PM08 len v krátkosti uviedol, že si samotný zážitok ani veľmi nepamätá: *„To nebolo nijako zásadné.“* PM07 zas popisoval citeľný význam prírodných foriem a chemicky spracovaných psychedelík: *„To telo s tým „bojuje“ trochu viac v tej chemickej forme, musí to nakódovať to telo, zistiť, čo to je za látku, tam je vynaloženej veľa energie a ten zážitok nemôže byť taký hodnotný (…) ale pri prírodných látkach, telo nezaznamenáva rastlinu ako cudziu látku a je to pre neho oveľa prirodzenejšie.“* Ďalej popisoval dôležitý *setting* pri terapii s LSD, nakoľko má podľa neho zlý *setting* tendenciu nekontrolovateľne vyplavovať zážitky z podvedomia, ktoré človek netuší, že má *„bad trip“*. PM06 mal s LSD dve skúsenosti: *„Prvýkrát by som povedal, že som mal toho málo, ale každopádne som to mal s osobou mne veľmi blízkou a vyzeralo to tak, že sme sa 10 hodín vkuse rozprávali (…) cítil som sa na seba dosť napojený, ale tiež som si počas tých 10 hodín rozhrýzol pery, bez toho, že by som si to uvedomoval (…) a fakt to bolo o tom rozprávaní sa a napájaní sa, nie na seba, ale skôr na druhú osobu. A keď som to mal potom znovu, tak už som mal toho viac a to už sa dostavili okrem tohto* [napojenia] *aj vizuálne vnemy.*“

Dôvod neužitia psychedelických látok

V skupine osôb neužívajúcich psychedelickú látku, bola najčastejším dôvodom neužitia psychedelík *absencia kontroly nad procesom, ktorý by sa odohral alebo dôsledkoch, ktoré by mohli po ňom nastať.* NM01 uvádza: *„Myslím si, že mozog je veľmi individuálny u každého človeka a na každého človeka môže mať takáto vec* [psychedelikum] *iný vplyv, čo práve dokazuje nebezpečnosť danej látky.“* NF03 a NF04 odpovedali veľmi podobne. NF03: *„Bojím sa toho.* [smiech] *(…) pri psychedelikách sa bojím, že sa tá myseľ pustí a stane sa niečo, čo by už nešlo vrátiť späť.“*

NM02 aj NF05 uvádzajú, že ich to *nikdy nelákalo.* Zatiaľ čo NM02 si o danej problematike čítal, NF05 uvádza, že nikdy nemala ani potrebu si zháňať nejaké informácie o psychedelikách. NM02 ďalej uvádza, že okrem dôvodu zdravotných rizík plynúcich z jeho zdravotného stavu, sa obáva aj možného škodlivého užívania: *„Ako píšu o tých drogách, že je to proste zlé, človek sa z toho môže stať závislým, som si povedal, že nie.“*

Dôsledky užívania psychedelík

Túto časť sme rozdelili na dve hlavné témy, a to výhody a nevýhody užívania psychedelík.

Najčastejšou potenciálnou výhodou, ktorú uviedli NM01, NF04 a PF09, bol *výskum psychických porúch a potenciál ich liečenia pomocou psychedelík,* PF09: „[výhody] *Asi tie vedecké, začína sa to používať pri liečbe PTSD, pri liečbe exogénnych depresií, ktoré nereagujú na žiadnu inú liečbu. Takže viem si predstaviť, že je to fajn, však aj ja mám fajn zážitky, ale príde mi to príliš rizikové na to, aby to bolo v nekontrolovanom prostredí. Takže ja teraz podporujem to medicínske užívanie drog.“* Podobný názor zdieľa aj NM01, ktorý psychedelikum nikdy neužil: *„Napríklad ako liečba pre drogovo závislých. Napríklad som čítal o ketamínovej liečbe drogovo závislých.“*

Druhou najčastejšou odpoveďou, bolo *lepšie pochopenie tohto sveta, rozšírenie obzorov a získanie určitého nadhľadu.* PM07: *„Schopnosť vnímania sa rozširuje, človek vidí rôzne možnosti fungovania, človek má možnosť pochopiť život v oveľa väčšom rozsahu (…) Človek nespanikári z nejakej životnej situácie, ale je schopný zareagovať lepšie.“* Aj PM08 uvádza pocit otvorenia „nových svetov“: *„Ukáže to, že ten svet je omnoho viac, tajuplné miesto, ktoré môže byť krásne.“* NF03 zas hovorí o zrýchlení procesov v živote v prípade, ak je na to človek pripravený. Ďalšie vnímané pozitíva už pochádzali viac z osobných skúseností užívateľov psychedelík. PM06 uvádza svoju skúsenosť prepojenia sa s druhou osobou, ktorého by bez tejto látky nebol schopný v takej miere. PF10 zase uvádza stav *„uvoľnenia mysle“* a *„jasného uvažovania“*.

Participanti NM02 a NF05 nevnímali *žiadne výhody* v užívaní psychedelík.

Participanti vypovedali viac nevýhod v porovnaní s výhodami. Za jednu z najčastejších nevýhod bol pokladaný *možný rozvoj psychickej závislosti* (NM01, NM02, NF05, PM06). PM06: *„Vnímal som tam strach z toho, že mi to bolo tak príjemné, že by som bol schopný to robiť pomerne často a neviem, aký dopad by to malo na mňa, či by mi to ešte viac neznížilo schopnosť empatie, keby som tie látky v sebe nemal (…) hovorí sa, že na LSD závislosť nevzniká, avšak psychická by asi mohla.“* Potom to bola *téma možného rozvinutia psychotickej epizódy* pri predispozícii (NF03, NF04, NF05, PM08).NF05: *„Myslím si, že tam môže vzniknúť závislosť alebo to môže otvoriť nejakú skrytú psychickú chorobu.“* Tie boli späté aj s témou možného

„bad trip“, ktorú uvádzali (PM07, PM08, PF09, PF10). PM08: *„Pri zlom settingu, keď je „bad trip“, tak je to niečo čo sa nedá ukončiť.“*

Ďalej to boli nevýhody, ktoré vnímali jednotlivci: PM07 vnímal *riziko psychedelickej skúsenosti v príliš skorom veku*, kedy mozog nie je ešte dostatočne vyvinutý. S čím súvisí aj nevýhoda podľa NM01, ktorý videl riziko v tom, ak je psychedelikum brané ako *„párty droga“*. *„Ak môžem uviesť svoju empíriu, stretávam ľudí ako neužívateľ, triezva osoba, keď som sa s tým stretol, tak väčšinou ľudia boli pod vplyvom alkoholu a užili tú drogu* [psychedelikum] *a zmenilo to komplet ich správanie a viem si predstaviť, že ak to človek užije na nejakom festivale v kombinácii s alkoholom, môže to byť život ohrozujúce.*“ S čím súvisí aj *nedostatočná informovanosť v spoločnosti*, ktorú uviedli NM01 aj PF10. Následne to boli, podľa PM08, *patofyziologické prejavy po intoxikáciách* (zaťažovanie obličiek, pečene, pľúc). PM08 s PF10, taktiež vnímali samotné riziko *kriminalizácie psychedelík* v rámci trestného zákona. Ďalej to bola podľa PF09 *čistota látky: „Čistota tej samotnej látky, pretože to, čo sa dá teraz kúpiť je prosto odporné a keby to bolo nejako kontrolované a človek mal istotu, že je tam iba to, čo si chce dať a čo si kúpil, tak vtedy by to bolo pre mňa prijateľnejšie a bezpečnejšie.“*

Diskusia

Naším cieľom bolo zistiť rozdiely a špecifiká vo vnímaní svojej spirituality, medzi ľuďmi s vysokou mierou spirituality, ktorí užívajú psychedeliká a tými, ktorí rovnako dosahujú jej vysokú mieru, ale psychedeliká nikdy neužili. Zámerom našej práce bolo priblížiť a porovnať spiritualitu užívateľov psychedelík a osôb neužívajúcich psychedelickú látku.

Očakávali sme, že vyššia miera spirituality bude súvisieť s užitím psychedelických látok. Hypotéza bola podporená. Keďže sme sa inšpirovali štúdiou MacDonald a jeho kolegov (2015), zaujímali sme sa najmä o škálu EWB. Užívatelia psychedelík v EWB skórovali významne vyššie, čím sme podporili naše predpoklady. Výskumy sú v danej problematike pri takto špecifických vzorkách veľmi obmedzené. Preto sme vychádzali z výskumov (Aday et al., 2020; Griffiths et al. 2008; Lafrance et al. 2021; Yaden et al. 2016), ktoré porovnávali užívateľov psychedelík pred a po psychedelickom zážitku, kde bol odpozorovaný nárast miery spirituality a *well-being*. Preto sme vyššie skóre v škále zameranej na existenciálnu pohodu predpokladali práve v skupine užívateľov psychedelík, čo sa nám potvrdilo. Podľa očakávaní, aj v škálach zameraných na mystické zážitky a skúsenosti (EPD)

a vieru v mimozmyslové vnímanie (PAR), užívatelia psychedelík dosahovali význa mne vyššie výsledky ako osoby neužívajúce psychedelické látky. Potvrdzujú to aj opisy psychedelických intoxikácií, kde participanti často zažívajú silné mystické a transcendentálne prežitky ako napríklad silné halucinácie, či kontakt s „inými bytosťami“, čo sa môže vyskytovať pri šalvii divotvornej (Johnson et al. 2011) alebo vstupu do úplne odlišných, no zároveň subjektívne vnímaných reálnych svetov či dimenzií pri ayahuasce (Timmermann et al., 2019). Naopak, v škále zameranej na religiozitu (REL), rozdiel medzi osobami, ktoré neužili psychedelické látky a užívateľmi v našej vzorke významný nebol, čo sa nezhoduje s výsledkami Griffithsa a jeho kolegov (2019), ktorých výsledky naznačujú, že osoby, ktoré neužili psychedelické látky mali svoj spirituálny zážitok častejšie spojený s Bohom, než psychedelické skupiny, ktoré si najčastejšie vyberali odpoveď „skúsenosť jednoty s konečnou realitou“. Rozdiely vo výsledkoch môžu vyplývať z našej nedostatočne veľkej vzorky, ktorá je nedostatočná na zachytenie subtílnejších rozdielov. Ďalší faktor, ktorý by mohol mať vplyv na rozdielne výsledky, je vysoký počet veriacich na Slovensku. Za rok 2021 sa hlásili k nejakej viere skoro tri štvrtiny obyvateľstva (Ministerstvo kultúry Slovenskej Republiky, 2024), čo môže súvisieť s menšími rozdielmi vo viere medzi skupinami osôb, ktoré neužili psychedelické látky a užívateľmi. V škále kognitívnej orientácie na spiritualitu (COS) neboli nájdené významné rozdiely medzi skupinami a naši participanti vykazovali priemerné výsledky podobné slovenskej norme (MacDonald et al., 2015).

Najčastejšie témy, ktoré sa v rámci subjektívneho vnímania spirituality u participantov objavovali, boli najmä tri. Avšak treba poznamenať, že jednotlivé výpovede participantov z oboch skupín sa, najmä v prípade prvých dvoch okruhov, nedajú diskriminovať na témy, ktoré by sa vyskytovali iba u užívateľov alebo iba u osôb, ktoré neužili psychedelickú látku. Predpokladáme, že to mohlo súvisieť s vysokým skóre v škále EPD, ktorá je spájaná s duchovnými, mystickými, náboženskými a transcendentálnymi zážitkami, ktoré participanti v oboch skupinách prežívali, nakoľko išlo o participantov s nadpriemerným skóre v spiritualite. Prvou témou bolo spojenie sa s niečím väčším, ako je participant sám. Participanti sa spájali s niečím väčším, ako bol ich vlastný individuálny život. Druhou témou bol význam spirituality v hlbokom ponorení sa do seba samého. Tretia téma sa týkala zmyslu a porozumeniu veciam, ktoré sú nad hranicami nášho bežného skúmania a chápania. Práve komplexnosť spirituality (Říčan, 2013) môže

byť inšpiráciou tento fenomén skúmať inak, ako kvantitatívne. Hood a kol. (2018) navrhujú zamerať sa na každodenný spôsob života ľudí a ich chápanie sveta, ktoré nám môžu pomôcť pochopiť, čomu ľudia veria a čo robia a nestavať si obraz o ich viere na diskurzívnych kategóriách, ktoré používajú na ich opis.

Najsilnejšie spirituálne zážitky u participantov vykazovali výraznú rôznorodosť, ktorá odrážala komplexné individuálne skúsenosti každého z nich. Väčšina participantov opísala zážitky, ktoré sa týkali tém, ktoré v danom období aktuálne prežívali alebo riešili. Niektorí zažili náhodné spojenie so zosnulými príbuznými, iní prekonali náročné rodinné situácie, pričom ani tu sa nedali odlíšiť témy, ktoré by boli iba u osôb, ktoré neužili psychedelické látky alebo u užívateľov. Ďalšia kategória zahŕňala spirituálne zážitky spojené s užívaním psychedelických látok, ako napríklad silné zážitky spojenia po užití LSD alebo výstup z tela po užití ayahuascy. Podobné zážitky po užití uvádzajú aj výskumy (Schmid et al. 2015; Timmermann et al., 2019 atď.). Zaujímavým zistením bolo, že najsilnejší spirituálny zážitok niektorých užívateľov psychedelík nebol spojený s ich užitím psychedelika. Tieto zážitky boli nezámerné a spájali sa s pocitom vnútornej harmónie a pokoja. Zároveň boli účastníci, ktorí nevedeli uviesť konkrétny zážitok, ale vyjadrili svoje prežívanie spirituality prostredníctvom rozhovoru o sebe alebo dodržiavaním základných princípov ich viery. Tieto výsledky poukazujú na rozmanitosť a subjektívnosť spirituálnych skúseností a prežívania spirituality u jednotlivcov nezávisle od toho, či užili, alebo neužili vo svojom živote psychedelikum a zdôrazňujú dôležitosť individuálneho prístupu k pochopeniu spirituality.

Z odpovedí väčšiny participantov (osôb, ktoré neužili psychedelické látky, aj užívateľov) vyplýva, že spiritualita je dôležitou súčasťou ich každodenného života. Ovplyvňuje ich vo viacerých oblastiach, vrátane partnerského, pracovného a sociálneho života. Pre niektorých je spiritualita základom ich vnímania seba samého a sveta okolo nich. Niektorí účastníci vnímajú spiritualitu ako prostriedok na hľadanie svojej najlepšej verzie a zlepšovanie rôznych aspektov svojho života. Na rozdiel od niektorých účastníkov (z oboch skupín), ktorí nevnímajú spiritualitu ako nevyhnutnú súčasť svojho každodenného života a nepociťujú potrebu jej aktívneho uplatňovania. Jediným negatívnym aspektom, ktorý bol spomenutý, je možné zneužitie ich altruizmu plynúceho zo spirituality inými ľuďmi.

Prvotným impulzom k užitiu psychedelickej látky bola u mužských parti-

cipantov zvedavosť, ktorá často vyplývala z prečítanej literatúry a sprostredkovaných skúseností iných užívateľov. Zvedavosť ich viedla k experimentovaniu so psychedelikami, aby si overili ich účinky a zistili, čo im prinesú. Niektorí z nich taktiež spomenuli túžbu po spoznávaní sveta a rozširovaní obzorov. Pre jedného užívateľa bol motívom aj záujem o možnosť experimentovať so svojím vnímaním a vedomím. U ďalších participantov bol dôvodom užitia psychedelík aj spoločenský aspekt, ako sú spoločné skúsenosti s priateľmi alebo rozhodnutie vyskúšať si psychedelikum počas nejakej párty. Vo všeobecnosti je podľa výskumu Basedowa & Kuitunen-Paula (2022) najčastejším motívom užitia sérotonergického psychedelika snaha o rozšírenie vedomia, ďalej motívy zvládania (*coping*) a napokon motív zintenzívnenia zážitku (tzn. urobiť existujúce stavy zábavnejšími alebo zaujímavejšími). V rámci ich výskumu neboli zistené žiadne štatisticky významné súvislosti medzi uvádzaným motívom a druhom psychedelika či populáciou, ktorá psychedelikum užila. Tieto zistenia podporujeme v našej práci len do istej miery, nakoľko užívanie psychedelík s motívom transcendentálneho presahu v našej vzorke uviedol iba jeden participant z piatich. Ďalší faktor, okrem malej vzorky, ktorý mohol s daným rozdielom súvisieť, je silné povedomie o možných rizikách užívania psychedelík u užívateľov na Slovensku. Zodpovednosť v rámci osobnostného a zdravotného stavu človeka a prostredia mohla mať dopad na vnútorné motivácie slovenských užívateľov, ktorí užívajú psychedeliká síce bez rituálov, ale s vedomím minimalizovania potenciálnych rizík ich užitia (Lukačovič et al., 2021). Bolo by preto potrebné do budúcna overiť toto tvrdenie aj na slovenskej vzorke.

Pri zážitkoch a priebehu intoxikácie naša štúdia potvrdila už predošlé zistenia o význame vhodného *settingu* a účinkoch jednotlivých látok. Aj naši participanti jasne zdôraznili, že *setting* má veľký vplyv na priebeh ich samotného zážitku. Napríklad intoxikácia ayahuascou bola opísaná ako veľmi osobná a ťažko uchopiteľná skúsenosť, pri ktorej je potrebný šaman, aby sa dokázal človek vôbec pripraviť na samotnú ceremóniu a neskôr ju správne integroval, čo je v zhode s už existujúcimi štúdiami (Kavenská & Simonová, 2015; Timmermann et al., 2019). Meskalín priniesol rozšírenie vnímania a zvýšenú sústredenosť na detaily prírody, čo je v zhode s literatúrou (Grof, 2000). Šalvia divotvorná a magické huby vyvolali rôznorodé zážitky, od snových vízií a disociácií až po scénické halucinácie, čo je zaujímavé, nakoľko v literatúre sú uvedené bežne iné prejavy účinku ako vybavovanie si retrospektívnych zážitkov či kontakt s „inými bytosťami“, eufória (Hernández-

Alvarado et al. 2020; Johnson et al. 2011). Napokon, LSD prinieslo rôzne zážitky ako intenzívne spojenie sa s druhým či vizuálne halucinácie. Niektorí respondenti však považovali skúsenosť s LSD za menej významnú v porovnaní s inými prírodnými psychedelickými látkami.

Najčastejším dôvodom, prečo sa participanti rozhodli neužiť psychedeliká, bol najmä strach z absencie kontroly nad procesom a obavy z jeho možných dôsledkov. Participanti vyjadrili znepokojenie z účinkov psychedelík na ich mozog a možnosť nebezpečných vplyvov. Ďalším dôvodom neužitia psychedelickej látky bol aj jednoducho nezáujem o problematiku psychedelík vo všeobecnosti. Viacerí participanti zdôraznili taktiež obavu z možného vzniku psychickej závislosti. Toto riziko však pri správnom *settingu* považujeme, v zhode s inými štúdiami, za minimálne (Schlag et al., 2022). Naše výsledky poukazujú teda na to, že nie všetci jednotlivci sú pripravení alebo ochotní experimentovať s psychedelickými látkami, najmä zo strachu zo straty kontroly nad svojou mentálnou a fyzickou pohodou a zdravím.

V rámci výhod a nevýhod užívania psychedelík, podľa výpovedí našich participantov, najčastejšou uvádzanou výhodou bol ich potenciál v liečbe psychických porúch, ktorú uvádzali abstinenti aj užívatelia. Ďalšiu výhodu, ktorú niektorí participanti v užívaní psychedelík vnímali, bola príležitosť na lepšie pochopenie sveta, rozšírenie si obzorov a získanie nadhľadu, ktorú taktiež uviedli obe skupiny, ďalej tiež osobné zážitky zahrňujúce pocit prepojenia s inými ľuďmi, otváranie nových svetov a stav uvoľnenia mysle.

Na druhej strane, participanti identifikovali aj nevýhody spojené s užívaním psychedelík. Medzi najčastejšie, podľa nich, patrí riziko rozvinutia psychotickej epizódy, najmä u jedincov s osobnostnou predispozíciou, ktorú uviedli obe skupiny participantov. V tejto súvislosti bol tiež spomenutý zážitok *„bad trip“* ako potenciálne riziko. Ďalšie nevýhody boli možnosť užitia psychedelík v príliš skorom veku, riziko užívania psychedelika ako „párty drogy“ a neinformovanosť v spoločnosti o rizikách, patofyziologické prejavy či riziko problémov so zákonom kvôli drogovej politike v rámci našej spoločnosti, čo uviedli abstinenti aj užívatelia.

Za limit našej práce považujeme samotnú fenomenologickú analýzu, ktorá mohla byť ovplyvnená subjektívnymi názormi výskumníčky. Medzi participantmi je tiež nerovnomerné zastúpenie pohlaví v prospech žien, čo môže skresliť výsledky v rámci jednotlivých škál v ESI-R, nakoľko ženy vo všeobecnosti dosahujú vyššie skóre v paranormálnych presvedčeniach v porovnaní s mužmi (Mogi, 2014). Ďalším faktorom je aj samotné prostredie face-

bookových skupín, kde bola vzorka oslovená, nakoľko sme vylúčili zo vzorky automaticky ľudí bez facebookového účtu a oslovili ľudí so špecifickými záujmami (napríklad skupina zaujímajúca sa o zmenené stavy vedomia).

Záver

Cieľom našej práce, bolo priblížiť a porovnať vnímanie spirituality a jej špecifík medzi užívateľmi psychedelík a osobami, ktoré psychedelické látky neužili. Výsledok kvantitatívnej časti do istej miery potvrdil, že vyššia miera spirituality môže súvisieť s užívaním psychedelických látok. Participanti užívajúci psychedeliká vykazovali vyššiu úroveň spirituality. Tento výsledok je v súlade s predchádzajúcimi výskumami, ktoré ukázali nárast spirituality a subjektívny well-being po užití psychedelík.

Výsledky taktiež naznačujú, že užívatelia psychedelík dosahujú významne vyššie skóre v mystických zážitkoch a skúsenostiach a vo viere v mimozmyslové vnímanie, než osoby, ktoré psychedelické látky neužili. Naopak, v religiozite sa skúmané skupiny nelíšili. Tieto výsledky sú v súlade s už existujúcim výskumom a naznačujú, že sú isté rozdiely vo vnímaní spirituality medzi užívateľmi psychedelík a osobami, ktoré psychedelické látky neužili.

V rámci vykonaných interview sme nezaznamenali diskriminujúce témy, ktoré by sa vyskytovali buď iba u užívateľov, alebo iba u osôb, ktoré neužili psychedelickú látku. Najčastejšie témy, ktoré sa objavovali vo vnímaní a význame spirituality, boli spojenie s niečím väčším, ponorenie do seba samého a porozumenie veciam nad rámec bežného skúmania a chápania. Tieto výsledky sú v súlade s teóriami o komplexnosti spirituality (MacDonald et al., 2015; Říčan, 2013; Říhová, 2022) a zdôrazňujú potrebu individuálneho prístupu k jej pochopeniu.

Zážitky s užitím psychedelík boli veľmi rozmanité a záviseli od druhu látky a prostredia. V rámci štúdie sme zaznamenali aj niekoľko negatívnych skúseností a obáv spojených s užitím psychedelík, ako je strach z absencie kontroly, obavy z možných negatívnych dôsledkov a možného vzniku psychickej závislosti.

Spiritualita a užívanie psychedelík sú prepojené, pričom existujú rozdiely vo vnímaní spirituality medzi užívateľmi psychedelík a osobami, ktoré psychedelické látky neužili. Naša štúdia poukazuje na potrebu ďalšieho výskumu v tejto oblasti a zdôrazňuje význam individuálneho prístupu k pochopeniu spirituality a zohľadnenia jej komplexnosti.

Literatúra

Aday, J. S. – Davis, A. K. – Mitzkovitz, C. M. – Bloesch, E. K. – Davoli, C. C.: Predicting Reactions to Psychedelic Drugs: A Systematic Review of States and Traits Related to Acute Drug Effects. ACS Pharmacol Transl Sci, 4, 2021, 2, s. 424 – 435

Aday, J. S. – Mitzkovitz, C. M. – Bloesch, E. K. – Davoli, C. C., & Davis, A. K.: Long-term effects of psychedelic drugs: A systematic review. Neuroscience & Biobehavioral Reviews/Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 2020, 113, s. 179 – 189

Alase, A.: The Interpretative Phenomenological Analysis (IPA): A Guide to a Good Qualitative Research Approach. IJELS, 5, 2017, 2, s. 9

Basedow, L. A. – Kuitunen-Paul, S.: Motives for the use of serotonergic psychedelics: A systematic review. Drug and Alcohol Review, 41, 2022, 6, s. 1391 – 1403

Biello-Taylor Cap, A. B. C.: Psilocybin mushrooms Addiction, Abuse, and Treatment – Addiction Center. [online]. Dostupné na: https://www.addictioncenter.com/drugs/hallucinogens/psilocybin-mu shrooms/

Blainey, M. G.: Forbidden Therapies: Santo Daime, Ayahuasca, and the Prohibition of Entheogens in Western Society. J Relig Health, 54, 2015, 1, s. 287 – 302

Borkel, L. F. – Rojas-Hernández, J. – Henríquez-Hernández, L. A. – Santana Del Pino, Á. – Quintana-Hernández, D. J.: Set and setting predict psychopathology, wellbeing and meaningfulness of psychedelic experiences: a correlational study. Expert Review of Clinical Pharmacology, 17, 2024, 2, s. 165 – 176

Brown, J. B. – Brown, J. M.: Entheogens in Christian art: Wasson, Allegro, and the Psychedelic Gospels. Journal of Psychedelic Studies, 3, 2019, 2, s. 142 – 163

Chňupa, M.: Fyzická rizika užívaní psychedelik. In: Cink, V.: Psychedelika a psychonautika II. Rizika užívaní, spiritualita, etika a právo. První vydání. dybbuk, 2022

Cink, V.: SeznamMédium. Spirituální bypass – častý problém meditujících a psychonautů, 2024

David, D. – Gardier, A.: Les bases de pharmacologie fondamentale du système sérotoninergique: application à la réponse antidépressive. L Encéphale, 42(3), 2016, s. 255 – 263

Dubbini, A.: Cultural Biases and Psychedelic Experiences: Western Scientific Perspectives about Amazonian Mestizo Therapeutic Traditions. OBM Integr Complement Med, 08, 2023, 03, s. 1 – 23

Graneheim, U. H. – Lundman, B.: Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. Nurse Education Today, 24, 2004, 2, s. 105 – 112

Greening, N.: Phenomenological Research Methodology. Scientific Research Journal, VII, 2019, V, doi: 10.31364/SCIRJ/v7.i5.2019.P0519656

Griffiths, R. R. – Richards, W. A. – McCann, U. – Jesse, R.: Psilocybin can occasion mystical-type experiences having substantial and sustained personal meaning and spiritual significance. Psychopharmacology, 187, 2006, 3, s. 268 – 283

Griffiths, R. R. – Hurwitz, E. S. – Davis, A. K. – Johnson, M. W. – Jesse, R.: Survey of subjective „God encounter experiences": Comparisons among naturally occurring experiences and those occasioned by the classic psychedelics psilocybin, LSD, ayahuasca, or DMT. Frey, R.: PLoS ONE, 14, 2019, 4, s. e0214377

Griffiths, R. – Richards, W. – Johnson, M. – McCann, U. – Jesse, R.: Mystical-type experiences occasioned by psilocybin mediate the attribution of personal meaning and spiritual significance 14 months later. J Psychopharmacol, 22, 2008, 6, s. 621 – 632

Grof, S.: Nové perspektivy v psychoterapii a výzkumu lidského nitra. Dobrodružství sebeobjevování. druhé vydání. Perla, 2000. s. 163 – 284

Hendl, J.: Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Portál, 2005

Hernández-Alvarado, R. B. – Madariaga-Mazón, A. – Ortega, A. – Martinez-Mayorga, K.: DARK Classics in Chemical Neuroscience: Salvinorin A. ACS Chem Neurosci, 11, 2020, 23, s. 3979 – 3992

Hood, R. – Hill, P. – Spilka, B.: The Psychology of Religion. Guilford Press, 2018

Johnson, M. W. – MacLean, K. A. – Reissig, C. J. – Prisinzano, T. E. – Griffiths, R. R.: Human psychopharmacology and dose-effects of salvinorin A, a kappa opioid agonist hallucinogen present in the plant Salvia divinorum. Drug and Alcohol Dependence, 115, 2011, 1-2, s. 150 – 155

Kallio, H. – Pietilä, A. – Johnson, M. – Kangasniemi, M.: Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semistructured interview guide. Journal of Advanced Nursing, 72, 2016, 12, s. 2954 – 2965

Kamendy, Z. – Rášo, B.: Dopyt po liečbe pre problémy s užívaním halucinogénov na Slovensku. Alkoholizmus a drogové závislosti (protialkoholický obzor), 54(4), s. 177 – 188

Kavenská, V. – Simonová, H.: Ayahuasca Tourism: Participants in Shamanic Rituals and their Personality Styles, Motivation, Benefits and Risks. Journal of Psychoactive Drugs, 47, 2015, 5, s. 351 – 359

Koubková, D.: Psychedelická harm reduction. In: Cink, V.: Psychedelika a psychonautika II. Rizika užívaní, spiritualita, etika a právo. první vydání. dybbuk, 2022

Kozák, J. A.: Psychedelický rituál. In: Tylš, F.: Fenomén Psychedelie. Subjektivní popisy zážitků z experimentální intoxikace psilocybinem doplněné pohledy výzkumníků. druhé vydání. dybbuk, 2020

Lafrance, A. – Strahan, E. – Bird, B. M. – St. Pierre, M. – Walsh, Z.: Classic Psychedelic Use and Mechanisms of Mental Health: Exploring the Mediating Roles of Spirituality and Emotion Processing on Symptoms of Anxiety, Depressed Mood,

and Disordered Eating in a Community Sample. Journal of Humanistic Psychology, 2021, s. 002216782110480

Lazar, A.: The Expressions of Spirituality Inventory (ESI): A Multidimensional Measure for Expression of Multi-Domain Spirituality. In: Ai, A. L. – Wink, P. – Paloutzian, R. F. – Harris, K. A.: Assessing Spirituality in a Diverse World. Cham: Springer International Publishing, 2021. s. 271 – 295

Leary, T. – Metzner, R. – Alpert, R.: Psychedelie: Trilogie o halucionogenech: Psychedeliacká zkušenost kouzelné houby Ketamin a LSD. LEVNÉ KNIHY KMa, 2000

Lott-Schwartz, H.: 5 of the world 's most mind-bending drug cultures. Travel, 2019

Lukačovič, M. – Masaryk, R.: Use of hallucinogens in Slovakia: Does it differ from global trends? International Journal of Drug Policy, 98, 2021, s. 103385

MacDonald, D. A. – Friedman, H. L. – Brewczynski, J. – Holland, D. – Salagame, K. K. K. – Mohan, K. K. et al.: Spirituality as a Scientific Construct: Testing Its Universality across Cultures and Languages. Sueur, C.: PLoS ONE, 10, 2015, 3, s. e0117701

Machů, K.: Dotazník Expressions of Spirituality Inventory (ESI) jako metoda měření spirituality. E-psychologie (E-psychology), 2015, 9(3), s. 1 – 9

McAlpine, R. G. – Sacchet, M. D. – Simonsson, O. – Khan, M. – Krajnovic, K. – Morometescu, L. et al.: Development of a digital intervention for psychedelic preparation (DIPP). Sci Rep, 14, 2024, 1, s. 4072

McNeely, J. – Wu, L.-T. – Subramaniam, G. – Sharma, G. – Cathers, L. A. – Svikis, D. et al.: Performance of the Tobacco, Alcohol, Prescription Medication, and Other Substance Use (TAPS) Tool for Substance Use Screening in Primary Care Patients. Ann Intern Med, 165, 2016, 10, s. 690

Mogi, K.: Free will and paranormal beliefs. Front Psychol, 5, 2014, doi: 10.3389/fpsyg.2014.00281

Nemu, D.: Getting high with the most high: Entheogens in the Old Testament. Journal of Psychedelic Studies, 3, 2019, 2, s. 117 – 132

Nichols, D. E.: Psychedelics. Barker, E. L.: Pharmacol Rev, 68, 2016, 2, s. 264 – 355

Nichols, D. E.: Chemistry and Structure-Activity Relationships of Psychedelics. In: Halberstadt, A. L. – Vollenweider, F. X. – Nichols, D. E.: Behavioral Neurobiology of Psychedelic Drugs. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, 2017. s. 1 – 43

Prince, M. A. – O 'Donnell, M. B. – Stanley, L. R. – Swaim, R. C.: Examination of Recreational and Spiritual Peyote Use Among American Indian Youth. J Stud Alcohol Drugs, 80, 2019, 3, s. 366 – 370

Říčan, P.: Funkční modely osobnosti. Psychologie. Praha: Portál, s. r. o., 2013

Říhová, A.: Psychická rizika užívaní psychedelik. In: Cink, V.: Psychedelika a psychonautika II. Rizika užívaní, spiritualita, etika a právo. první vydání. dybbuk, 2022

Schlag, A. K. – Aday, J. – Salam, I. – Neill, J. C. – Nutt, D. J.: Adverse effects of psychedelics: From anecdotes and misinformation to systematic science. J Psychopharmacol, 36, 2022, 3, s. 258 – 272

Schmid, Y. – Enzler, F. – Gasser, P. – Grouzmann, E. – Preller, K. H. – Vollenweider, F. X. et al.: Acute Effects of Lysergic Acid Diethylamide in Healthy Subjects. Biological Psychiatry, 78, 2015, 8, s. 544 – 553

St. Arnaud, K. O. – Sharpe, D.: Opening to Awe: Psychedelic-Assisted Self-Transcendence and Positive Adult Development. J Adult Dev, 30, 2023, 3, s. 305 – 319

Strickland, J. C. – Garcia-Romeu, A. – Johnson, M. W.: Set and Setting: A Randomized Study of Different Musical Genres in Supporting Psychedelic Therapy. ACS Pharmacol Transl Sci, 4, 2021, 2, s. 472 – 478

Timmermann, C. – Roseman, L. – Schartner, M. – Milliere, R. – Williams, L. T. J. – Erritzoe, D. et al.: Neural correlates of the DMT experience assessed with multivariate EEG. Sci Rep, 9, 2019, 1, s. 16324

Yaden, D. B. – Le Nguyen, K. D. – Kern, M. L. – Belser, A. B. – Eichstaedt, J. C. – Iwry, J. et al.: Of Roots and Fruits: A Comparison of Psychedelic and Nonpsychedelic Mystical Experiences. Journal of Humanistic Psychology, 57, 2017, 4, s. 338 – 353

Other drugs – the current situation in Europe: European Drug Report 2023. [online]. [cit. 2024-04-16]. Dostupné na internete: https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/20 23/other-drugs_en

Registrované cirkvi a náboženské spoločnosti. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. Ministerstvo Kultúry Slovenskej Republiky, [online]. [cit. 2024-06-14]. Dostupné na internete: https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/cirkvi-a-nabozenske-spolocnosti/registracia-cirvii/registrovane-cirkvi-a-nabozenske-spolocnosti/

Psychedelics – Alcohol and Drug Foundation. (n.d.). [online]. Dostupné na internete: https://adf.org.au/drug-facts/psychedelics/

Zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch

Doručené do redakcie: 25. 7. 2024
Prijaté na publikovanie: 28. 10. 2024

Adresa autora: Mgr. Simona Tomaníková
Katedra psychológie, Filozofická fakulta UK v Bratislave
Gondova 2, 811 02 Bratislava
e-mail: tomanikova4@uniba.sk